

منزلگاه بعد

۹۵ ۹۴ ۹۳ ۹۲ ۹۱ ۹۰ ۸۹ ۸۸ ۸۷ ۸۶
۲۲ ۴ ۳ ۲ ۴ ۲ ۳ ۱ ۴ ۴ ۴

مشاوره

در این درس، ویرگی‌های عالم بزرخ با توجه به آیات و احادیث مطرح شده است. بنابراین اغلب سؤالاتی که تاکنون از این درس مطرح شده، تعیین این ویرگی‌ها بر اساس هر کدام از آیات و احادیث است که برای پاسخگویی به آنها باید به فوبی پیام فقط به آیات و احادیث را بیاموزیم. همه‌نین بش دیگری از سؤالات این درس به صورت ترکیبی با درس ۹ مطرح می‌شود که برای پاسخگویی به آنها باید بفسح «گوینده، زمان و مقاطب» ذیل آیات را به فوبی یاد بگیریم.

بررسی آیات

بیام اصلی	مؤمنون، ۹۹ و ۱۰۰
فرارسیدن مرگ و ورود به عالم بزرخ	﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدُهُمُ الْمَوْتُ أَنْجَاهُ كَمْرَنْ يَكِي از آن‌ها فرا رسد. قَالَ رَبِّ ارْجِعُونَ لَعَلَىٰ أَعْمَلٍ صَالِحٍ فَيَا تَرَكْ می‌گوید: پروردگار! ما بازگردانید (۹۹) باشد که عمل صالح انجام دهم؛ آن‌چه را که در گذشته ترک کرده‌ام
● سخن گناهکار هنگام ورود به عالم بزرخ که نشان می‌دهد در این عالم، با برداشته شدن موانع، حیطه‌ی درک و آگاهی انسان افزایش می‌یابد و او بر کاستی اعمال خود آگاه می‌شود. ● آگاهی انسان بر کاستی‌های وظایف خودش	كَلَّا إِنَّهَا كَلْمَةٌ هُوَ قَاتِلُهَا وَ مِنْ وَرَائِهِمْ بَرَزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبَعَثُونَ هرگز! این سخنی است که او می‌گوید و پشتسرشان بزرخ و فاصله‌ای است نا روزی که برانگیخته شوند. ﴿
رد درخواست گناهکاران برای بازگشت از عالم بزرخ به عالم دنیا	

پیاکن ورود انسان پس از مرگ به عالم بزرخ و افزایش آگاهی او در این عالم با تحقق توفی

مفهوم پنهان تفاوت دنیا و بزرخ: با توجه به اینکه در عالم بزرخ، فرد گناهکار درخواست بازگشت به دنیا می‌کند تا کار شایسته انجام دهد، می‌توان نتیجه گرفت که عالم بزرخ برخلاف دنیا، جای عمل نیست و در آن، بساط اختیار برچیده شده است.

کوینده زبان عبارت «رب ارجعون لعلی اعمل صالحًا» سخن گناهکاران پس از مرگ و در عالم بزرخ است.

بیام اصلی	نساء، ۹۷
دریافت تمام و کمال روح (توفی) ظالمان به خود توسط ملاذکه، نشانه‌ی ورود به عالم بزرخ	﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الظَّالِمُوكَهُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ کسانی که فرشتگان، جان آن‌ها را می‌ستانند در حالی که ستمکار به خویش‌اند.
گفتگوی فرشتگان با ظالمان در بزرخ که نشان می‌دهد پس از مرگ روح برخلاف بدن به حیات آگاهانه‌ی خود ادامه می‌دهد.	قَالُوا فِيمْ كُنُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَعْنَفِينَ فِي الْأَرْضِ [به آنها] گویند: در چه حال بودید؟ گویند: ما در زمین [از] مستضعفان بودیم.
انتظار فرشتگان، مهاجرت در زمین برای خروج از استضعف است: در نتیجه هیچ عذر و بهانه‌ای مورد قبول نیست و هر کس مسئول اعمال خودش می‌باشد.	قَالُوا أَمْ تَكُنُ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَهَاجِرُوا فِيهَا [فرشتگان] گویند: مگر زمین خدا وسیع نبود که در آن هجرت کنید؟
بخشی از عذاب گناهکاران در جهنم بزرخی داده می‌شود.	فَأَوْلَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ سَاءَتْ مَصِيرًا اینانند که جایگاهشان دوزخ است و بد سرانجامی است. ﴿

پیاکن توفی روح ظالمان به خود توسط فرشتگان و گفتگوی آن‌ها در بزرخ

مفهوم پنهان ۱) ظالمان در پاسخ فرشتگان، گناهان خود را به شرایط محیطی نسبت می‌دهند و خود را مستضعف معرفی می‌کنند.

۲) گفتگوی فرشتگان با انسان پس از مرگ نشان می‌دهد که انسان هوشیاری خود را پس از مرگ نه تنها از دست نداده بلکه بر آن افزوده شده، به طوری که می‌تواند حضور فرشتگان را درک کند.

کوینده، زبان، مخاطب ۱) عبارت «فیم کنتم» و «أَلَمْ تكن أَرْضُ اللَّهِ واسعة» سؤال فرشتگان مأمور به توفی از ظالمان به خوبیشن در برزخ است.
 ۲) عبارت «كَتَنَا مُسْتَعْذِفِينَ فِي الْأَرْضِ» سخن ظالمان به خوبیشن به فرشتگان توفی‌کننده در برزخ است.
 ۳) عبارت «مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاعَتْ مَصِيرًا» مربوط به برزخ است.

~~~~~ **آلنوں می تو انید بخشش اول سوالات مربوط بہ آزمون ہائی سراسری در این درس را پاسخ دهید. ~~~~**

پیام اصلی	نحل، ۳۲
دریافت تمام و کمال روح پاکان توسط فرشتگان	﴿الَّذِينَ تَشْفَعُهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبَيْنَ﴾ آنان که فرشتگان دریافتچان می‌کنند در حالی که پاکیزه‌اند
سخن فرشتگان به پاکان که نشان می‌دهد هوش‌باری انسان پس از مرگ افزایش یافته و سخن فرشتگان را درک می‌کند.	يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ إِنَّمَا كُثُرٌ تَعْمَلُونَ می‌گویند: سلام بر شما! بهشت وارد شوید به خاطر آنچه انجام می‌دادید﴾

پیام کلی توفی روح پاکان توسط فرشتگان و ورود آن‌ها به بهشت برزخی

تواعد عربی استفاده از فعل ماضی استمراری در عبارت «بما کنتم تعملون» بیانگر استمرار اعمال نیک پاکان در عالم دنیاست.

علت و معلول ورود به بهشت برزخی برای پاکان، نتیجه‌ی اعمال نیک مستمر دنیابی آنان است.

کوینده، زبان، مخاطب عبارت «سلام علیکم ادخلوا الجنّة بما کنتم تعملون» سخن فرشتگان مأمور به توفی به پاکان در عالم برزخ است.

پیام اصلی	غافر، ۴۵ و ۴۶
عذاب آل فرعون در برزخ: سوء العذاب	﴿فَوْقَاهُ اللَّهُ سَيِّنَاتٍ مَا مَكَرُوا وَ حَاقَ بِإِلٰي فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ﴾ پس خدا او را حفظ کرد از بدی‌های نیرنگ آنان و آل فرعون را بدترین عذاب احاطه کرد (۴۵).
استمرار عذاب گناهکاران در برزخ	الْقَارُّ يُعَرِضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَ عَشِيًّا آنان بر آتش عرضه می‌شوند هر بامداد و شامگاه
عذاب آل فرعون در قیامت: اشد العذاب	وَ يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ و آن‌گاه که قیامت برپا شود [ندا می‌رسد] آل فرعون را در شدیدترین عذاب وارد کنید.

پیام کلی بخشی از جزای گناهکاران در عالم برزخ داده می‌شود.

غموم پنهان ۱) پاداش و جزای برزخی گوشه‌ای از پاداش و جزای اخروی است (**تفاوت برزخ و آخرت**) و این نشان می‌دهد جهان برزخ بسیار عظیم‌تر از این جهان است که ظرفیت آن پاداش و جزاه را دارد (**تفاوت دنیا و برزخ**).

۲) عرضه شدن عذاب به گناهکاران در هر بامداد و شامگاه (یعرضون علیها غدوًأ و عشیًا) نشان می‌دهد بین عالم برزخ و عالم دنیا، **مشابهت زمانی** حاکم است.

پیام اصلی	یس، ۱۲
ارتباط عالم برزخ با دنیا و تأثیر اعمال دنیابی بر وضع انسان در برزخ	﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَ نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ آتَاهُمْ﴾ همانا ما مردگان را زنده می‌کنیم و اعمالی را که پیش فرستاده‌اند و آثارشان را ثبت می‌نماییم.

پیام اصلی	قيامت، ۱۳
آگاه شدن انسان به اعمال ماتقدّم و متأخر در قیامت	﴿يَبْنَةُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ إِمَّا فَلَمْ وَأَخَرَ﴾ در آن روز (قيامت) به انسان خبر داده می‌شود به آنچه پیش فرستاده و آنچه پس فرستاده است.

مفهوم نہان تغییر در پرونده‌ی اعمال انسان توسط اعمال متأخر در برزخ نشان می‌دهد این عالم با عالم دنیا در ارتباط است.

~~~~~ **الکنون می‌توانید بخش دوم سوالات مربوط به آزمون‌های سراسری در این درس را پاسخ دهید.** ~~~~~

عالم برزخ

■ قرآن کریم از وجود عالمی پس از مرگ، به نام «برزخ» خبر می‌دهد. برزخ در لغت به معنای **فاصله و حایل میان دو چیز** است. عالم برزخ نیز میان زندگی دنیا و حیات اخروی قرار گرفته و آدمیان، پس از مرگ وارد آن می‌شوند و تا قیامت در آن جا می‌مانند.

اتباط مفهومی مؤمنون - ۱۰۰: «... و من و رائهم برزخ الى يوم يبعثون»

ویژگی‌های عالم برزخ

۱ پس از مرگ، گرچه فعالیت‌های حیاتی بدن متوقف می‌شود، اما فرشتگان حقیقت وجود انسان را که همان روح است، «توفی» می‌کنند، یعنی آن را به طور تمام و کمال دریافت می‌نمایند. بنابراین گرچه بدن حیات خود را از دست می‌دهد، اما روح همچنان به **فعالیت آگاهانه‌ی خویش** ادامه می‌دهد.

اتباط مفهومی نساء - ۹۷: «اَنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي اَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَا كُنْتُمْ ... / نَحْلٌ - ۳۲: «الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ...»

۲ در این عالم، انسان با فرشتگان گفتگو می‌کند و پاسخ‌شان را می‌شنود. همچنین اموری را درک و مشاهده می‌کند که در آن‌ها در دنیا ممکن نبود. بهطور مثال، اعمالی را که در دنیا انجام داده، مشاهده می‌کند.

اتباط مفهومی نساء - ۹۷: «اَنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي اَنفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَا كُنْتُمْ ... / نَحْلٌ - ۳۲: «الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ...»

۳ بخشی از پاداش و جزای مردم در عالم برزخ داده می‌شود. مؤمنان در «بهشت برزخی» و کافران در «جهنم برزخی» که **تجلى کوچکی** از بهشت و جهنم آخرت است، روزگار می‌گذرانند.

اتباط مفهومی غافر - ۴۶: «الَّتَّارِ يَعْرُضُونَ عَلَيْهَا غَدْوًا وَ عَشِيًّا» / نساء - ۹۷: «فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَ سَاعَةُ مَصِيرَةً» / نَحْلٌ - ۳۲: «اَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ»

۴ ارتباط عالم برزخ با دنیا پس از مرگ نیز هم‌چنان برقرار است، بدین معنا که پرونده‌ی اعمال انسان‌ها با مرگ **بسته نمی‌شود** و پیوسته بر آن افزوده می‌گردد. همان‌طور که قرآن کریم می‌فرماید، اعمالی که انسان در زمان حیات خود انجام می‌دهد، دارای آثاری هستند که برخی از این آثار بعد از حیات او هم باقی می‌ماند.

اتباط مفهومی یس - ۱۲: «اَنَا نَحْنُ نَحْيِي الْمَوْتَىٰ وَ نَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ اَثْأَرُهُمْ» / قیامت - ۱۳: «يَبْنَةُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَ أَخَرَ»

■ اعمال ماتقدّم: اعمالی که در زمان حیات انجام می‌دهیم و آثار دنیابی آنها، «ماتقدّم» نامیده می‌شوند. یعنی **پیش از مرگ** در پرونده‌ی اعمال ما ثبت شده است.

■ اعمال متأخر: آثاری را که برخی اعمال، **بعد از مرگ** به جا می‌گذارند، «ماتأخر» می‌نامند. یعنی با این که فرد از دنیا رفته، پرونده‌ی عملش همچنان گشوده است و آثار عمل در آن ثبت می‌گردد.

مثال کسی مسجدی می‌سازد تا مردم در آن خدا را عبادت کنند و وظایف اجتماعی خود را انجام دهند. تا وقتی که این فرد زنده است، به خاطر هر کار خیری که در مسجد صورت می‌گیرد به او پاداش می‌دهند (**ماتقدّم**) پس از مرگ او نیز تا زمانی که از مسجد استفاده می‌کنند، در پرونده‌ی عمل او پاداش می‌نویسند و بر حسنات او می‌افرازند (**ماتأخر**).

برزخ در کلام پیشوایان (حیات برزخی)

حدیث

رسول خدا(ص) در جنگ بد، وقتی بزرگان لشکر کفار کشته شدند و سپاه اسلام پیروز شد رسول خدا (ص) **کشتگان** را ندا داد: ای فلان، ای فلان، آنچه پروردگارمان به ما وعده داده بود، حق یافتیم؛ آیا شما نیز آنچه پروردگارتان وعده داده بود، حق یافتید؟ گفته شد: ای رسول خدا، آیا ایشان را می خوانی در حالی که **مردگان‌اند**؟ فرمود: قسم به کسی که جانم در دست اوست، **ایشان به این کلام از شما شناورترند؛ فقط بر پاسخ دادن توانا نیستند.**

امام کاظم (ع) شخصی از امام کاظم (ع)، **دربارهی وضع مؤمن** پس از مرگ پرسید: آیا **مؤمن** به دیدار خانواده خوبیش می آید؟ فرمود: آری. پرسید: چقدر؟ فرمود: **برحسب مقدار فضیلت‌هایش** برخی از آنان هر روز و برخی هر دو روز و برخی هر سه روز و **کمترین آنان هر جمیع**.

امام صادق (ع) هنگامی که مردهای را در قبر می‌گذارند، شخصی بر او ظاهر می‌شود و به او می‌گوید: ای فلان، ما [در دنیا] **سه چیز** بودیم: **رزق تو** که با پایان یافتن مهلت تو قطع شد [و اینک همراه تو نیست].، **خانوادهات** که تو را رها کردند و بازگشتند و من که **عمل تو** هستم و با تو می‌مانم. آگاه باش که من در میان این سه، در نزد تو از همه **بی‌ازش‌تر و سبک‌تر** بودم.

رسول خدا(ص) هرکس سنت و روش نیکی را در جامعه جاری سازد، تا وقتی که در دنیا مردمی به آن سنت عمل می‌کنند، ثواب آن اعمال را به حساب این شخص هم می‌گذارند **بدون این که از اجر انجام‌دهندهی آن کم کنند** و هرکس سنت زشتی را در بین مردم باب کند تا وقتی که مردمی بدان عمل کنند، گناه آن را به حساب او نیز می‌گذارند، **بدون اینکه از گناه عامل آن کم کنند**.

امام صادق (ع) شش چیز است که مؤمن، بعد از مرگ نیز از آنها بپرهمند می‌شود: **فرزند صالحی** که برای او طلب مغفرت کند، **کتاب قرآنی** که از آن قرائت شود، **چاه آبی** که حفر کرده و به مردم آب می‌دهد، **درختی که کاشته** است، **آبی** که برای خیرات جاری کرده است و **روش پسندیدهای** که بنا نهاده و دیگران پس از وی، آن را ادامه می‌دهند.

تذکر دو حدیث آخر، با آثار **مناقدم** و **ماتأخر** و آیه‌ی «آتا نحن نحیی الموتی و نكتب ما قدّموا و آثارهم» ارتباط مفهومی دارد.

پیام احادیث در کتاب درسی

پاسخ	سؤال
دوره‌ی برزخ، دوره‌ی هوشیاری و آگاهی است. این‌گونه نیست که انسان فقط جسدی باشد که در قبر افتاده و به تدریج فرسوده و از بین می‌رود بلکه دوره‌ای جدید از آگاهی‌ها و خیره‌است. همه‌ی روایات ذکر شده بیانگر این حقیقت است.	دوره‌ی برزخ دوره‌ی بی‌خبری است یا دوره‌ی هوشیاری و آگاهی؟ از کدام حدیث برای جواب خود استفاده می‌کنید؟ ۱
۱) برزخ دوره‌ی عمل نیست و از دست انسان کاری برنمی‌آید اما آثار بعضی از اعمال انسان در این دنیا باعث می‌شود که پرونده‌ی کارهای خیر یا بد انسان قطورتر و سنگین‌تر شود.
۲) در دوره‌ی برزخ، بهره‌ای از بهشت به مؤمنان و نصیبی از جهنم به کافران می‌رسد.
۳) در دوره‌ی برزخ سطح آگاهی انسان نسبت به خود و اعمال خود، فزونی می‌یابد و از بسیاری از اموری که غافل بوده است، آگاه می‌شود.	چه تفاوت‌هایی میان دنیا و برزخ وجود دارد؟ ۲
انسان در برزخ درمی‌یابد که آن‌چه از او جدنشدنی است، عمل است. علت جدا نشدن عمل، این است که عمل بخشی از وجود او و در واقع، اصل وجود اوست. در واقع انسان چیزی جز مجموعه‌ای از اعمالش نیست. عمل معنای گستره‌های دارد و شامل اعمال ظاهری و باطنی می‌شود که در مجموع هویت انسان را می‌سازند. عمل انسان، خود انسان است که در مقابل او مجسم می‌شود؛ یعنی، انسان در برزخ، خود را به واقع درمی‌یابد و به درک عمیقی از خود نائل می‌شود. پس علت جدا نشدن عمل از انسان، این است که انسان و عمل دو چیز نیستند بلکه یک واقعیت‌اند و این نکته در برزخ به خوبی درک می‌شود.	چه چیزی است که از دنیا با انسان به برزخ می‌رود و از او جدا نمی‌گردد؟ ۳

اندیشه و تحقیق

- ۱** از کلمه‌ی «توفّی» در قرآن کریم، برای اشاره به کدام بُعد از وجود انسان استفاده شده است و نشان‌دهنده‌ی چیست؟ توفّی به معنی دریافت کامل است. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید که ما در هنگام مرگ نفس شما را به طور تمام و کمال دریافت می‌کنیم. روش است که این توفّی مربوط به بُعد غیرمادی وجود انسان، یعنی روح است.
- ۲** با توجه به این که پرونده‌ی عمل انسان، پس از مرگ او همچنان باز است، بهتر است که ما در برنامه‌ریزی‌های خود چه اصلی را رعایت کنیم؟ بهتر است به سوی اعمالی که آثار متأخر مثبت دارند، حرکت کنیم.

~~~~~ **آنون می‌توانید بپشت سوم سؤالات مربوط به آزمون‌های سراسری در این درس را پاسخ دهید.**

نکات طلایی

۱	عبارات «فیم کنتم» و «الم تکن أرض الله واسعة فتهاجروا فیها» سؤال‌های فرشتگان توفّی‌کننده از ظالمان به خویشتن در برزخ است.
۲	عبارت «کتاً مستضعفین فی الأرض» سخن ظالمان به خویشتن به فرشتگان توفّی‌کننده در برزخ است.
۳	عبارت «سلام عليکم ادخلوا الجنة بما کنتم تعملون» سخن فرشتگان توفّی‌کننده به پاکان در برزخ است.
۴	عبارات قرآنی «سوء العذاب» و «غدوأ و عشيأ» مربوط به عذاب برزخی آل فرعون و عبارت «اشد العذاب» مربوط به عذاب اخروی آنهاست.
۵	عبارت «الذين توافقهم الملائكة» درباره‌ی ظالمان و عبارت «الذين تتوفّهم الملائكة» درباره‌ی پاکان به کار برده شده است.
۶	ظرف تحقق آیه‌ی شریفه‌ی «ینبأ الإنسان يومئذ بما قدم و اخْر» عالم رستاخیز است.

آزمون‌های سراسری

بخش اول

۳۹۵- پاسخ خداوند به درخواست بارگشت گناهکاران به دنیا و جبران اعمال چیست؟ (انسانی ۹۵)

۱) ﴿يَبْتَأِ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَ أَخْرَ﴾

۲) ﴿يَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَذْخِلُوا إِلَّا فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾

۳) ﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَ نُكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَ إِنَّا هُنَّ﴾

۳۹۶- پیام آیات شریفه‌ی: «حتی‌ اذا جاء احدهم الموت قال رب ارجعون * لعلی اعمل صالحًا فيما تركت کلا انها كلمة هو قائلها و من ورائهم بزرخ إلى يوم يبعثون» (فتی و حرفای ۹۲)

موضوع ..... و شروع عالم فارغ ..... از آثار اعمال می‌باشد.

۱) ادامه‌ی فعالیت آگاهانه‌ی روح - آمدن

۲) ادامه‌ی فعالیت آگاهانه‌ی روح - نیامدن

۳) تحقق توفی و دریافت تمام و کمال بعد غیرمادی - نیامدن

۳۹۷- از دقت در کدام آیه، «آگاهی انسان بر کاستی‌های انجام وظایف خوبیش» مفهوم می‌گردد؟ (انسانی ۹۵)

۱) ﴿يَبْتَأِ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَ أَخْرَ﴾

۲) ﴿كَلَا انها كلمة هو قائلها و من ورائهم بزرخ إلى يوم يبعثون﴾

۳) ﴿حتی‌ اذا جاء احدهم الموت قال رب ارجعون * لعلی اعمل صالحًا فيما تركت﴾

۴) ﴿انَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَالِمٌ أَنفُسَهُمْ قَالُوا فِيمَا كُنْتُمْ كُلُّا كُلَّا مُسْتَضْعِفِينَ فِي الْأَرْضِ﴾

۳۹۸- از توجه در آیه‌ی شریفه‌ی: «حتی‌ اذا جاء احدهم الموت قال رب ارجعون لعلی اعمل صالحًا فيما تركت»، مفهوم می‌گردد که: (زبان ۸۸)

۱) اعمال نیکوی ترک شده، قابل جبران نیست.

۲) مرگ پایان‌بخش همه‌ی آرزوهای تحقق نیافته است.

۳) با تحقق توفی، فعالیت آگاهانه‌ی روح با جسم دوام می‌یابد.

۳۹۹- از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی: «حتی‌ اذا جاء احدهم الموت قال رب ارجعون لعلی اعمل صالحًا فيما تركت ...» کدام مفهوم مستفاد می‌گردد؟ (زبان ۸۷)

۱) عالم بزرخ، عالمی همراه با ویژگی‌های دنیا می‌باشد.

۲) اولین مرحله‌ی پاداش و جزا از عالم بزرخ شروع می‌شود.

۳) حیطه‌ی درک و آگاهی انسان بعد از مرگ متوقف می‌شود.

۴۰۰- با توجه به آیه‌ی شریفه‌ی «حتی‌ اذا جاء احدهم الموت قال رب ارجعون لعلی اعمل صالحًا فيما ...» کدام مطلب مفهوم نمی‌گردد؟ (ریاضی ۸۶)

۱) انسان‌ها در هنگام مرگ از آگاهی بیشتری برخوردار هستند.

۲) انسان، پس از مرگ در موقعیتی است که حضور فرشتگان را درک می‌کند.

۳) انسان در جهان آخرت اختیار ندارد ولی بساط تکلیف باز است.

۴۰۱- پیام آیه‌ی شریفه‌ی: «حتی‌ اذا جاء احدهم الموت قال رب ارجعون لعلی اعمل صالحًا فيما تركت ...» می‌باشد. (تجربی ۸۶)

۱) تسلیم شدن در برابر مرگ

۲) قبول اثر برای اعمال صالح

۳) آگاهی به حقانیت مراتب حیات

۴۰۲- از آیه‌ی شریفه‌ی «انَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَالِمٌ أَنفُسَهُمْ قَالُوا فِيمَا كُنْتُمْ كُلُّا كُلَّا مُسْتَضْعِفِينَ فِي الْأَرْضِ فَيَهَا...» کدام مفهوم مستفاد نمی‌گردد؟ (تجربی ۹۲)

۱) پس از مرگ، گرچه فعالیت‌های حیاتی بدن متوقف می‌شود، اما فرشتگان حقیقت وجود انسان را که همان روح و جسم است، توفی می‌کنند.

۲) ارتباط عالم بزرخ با دنیا، پس از مرگ نیز همچنان برقرار است، بدین معنا که پرونده‌ی اعمال انسان‌ها با مرگ بسته نمی‌شود و پیوسته به آن افزوده می‌گردد.

۳) در عالم بزرخ، انسان با فرشتگان گفتگو می‌کند و پاسخ‌شان را می‌شنود. همچنین اموری را درک و مشاهده می‌کند که درک آن‌ها در دنیا ممکن نبود.

۴) بخشی از پاداش و جزای مردم در عالم بزرخ داده می‌شود. مؤمنان در بهشت بزرخی و کافران در جهنم بزرخی که تجلی کوچکی از بهشت و جهنم آخرت است، روزگار می‌گذرانند.

۴۰۳- با توجه به آیه‌ی «انَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَالِمٌ أَنفُسَهُمْ ...» کسانی که فرشتگان جان آن‌ها را می‌ستانند، به آن‌ها گویند در امر دین بر چه

بودید؟ گویند ما در زمین مستضعفان بودیم، فرشتگان در عالم ..... در پاسخ آن‌ها می‌گویند:

۱) قیامت - «الَّمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتَهاجِرُوا فِيهَا ...»

۲) بزرخ - «الَّمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتَهاجِرُوا فِيهَا ...»

۳) بزرخ - «الَّمْ يَأْتُكُمْ رَسُلٌ مِّنْكُمْ يَتلوُ عَلَيْكُمْ آياتٌ رِّبِّكُمْ ...»

٤٠٤- با توجه به آیه شریفه‌ی «إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ أَنفُسُهُمْ قَالُوا فَيْمَا كُنْتُمْ قَالُوا كُنْتُمْ مُسْتَضْعِفِينَ فِي الْأَرْضِ ...»، کسانی که بر خوبیشتن ستمکار بودند در عالم ..... می‌گویند: ما در زمین از مستضعفان بودیم و فرشتگان می‌گویند: .....

- (١) بربخ - ﴿الْمَيْتُكُمْ رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتٍ رِّبِّكُمْ وَبِنَذْرٍ وَنُكْمَ لِقَاءُ يَوْمَكُمْ﴾
 (٢) قيامٍ - ﴿الْمَيْتُكُمْ رُسُلٌ مِّنْكُمْ يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتٍ رِّبِّكُمْ وَبِنَذْرٍ وَنُكْمَ لِقَاءُ يَوْمَكُمْ﴾
 (٣) بربخ - ﴿الْمَتَّكُمْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسْعَةً فَتَهَا جَرَوا فِيهَا فَاوِلَكَ مأْوَاهُمْ جَهَنَّمْ وَسَاعَتْ مَصِيرًا﴾
 (٤) قيامٍ - ﴿الْمَتَّكُمْ أَرْضَ اللَّهِ وَاسْعَةً فَتَهَا جَرَوا فِيهَا فَاوِلَكَ مأْوَاهُمْ جَهَنَّمْ وَسَاعَتْ مَصِيرًا﴾

بخش دوم

۴۰۵- از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی **﴿يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾** کدام مفهوم دریافت می‌گردد و از کلمه‌ی «توفی» به چه چیزی پی‌می‌بریم؟
(خارج) ۹۴

- (۱) ورود به بهشت بزرخی برای پاکان، نتیجه‌هی اعمال نیک مستمر دنیای آنان است - قطع ارتباط کلی روح با دنیا
  - (۲) ورود به بهشت بزرخی برای پاکان، نتیجه‌هی اعمال نیک مستمر دنیای آنان است - ادامه‌ی فعالیت آگاهانه روح
  - (۳) مژده فرشتگان هنگام ورود به بهشت رستاخیزی و استفاده‌ی جاویدان از نعمت‌ها - قطع ارتباط کلی روح با دنیا
  - (۴) مژده فرشتگان هنگام ورود به بهشت رستاخیزی و استفاده‌ی جاویدان از نعمت‌ها - ادامه‌ی فعالیت آگاهانه روح

۴۰۶- اگر بگوییم: «اعمال نیک و مستمرت انسان، زمینه‌ساز درود فرشتنگان، در آستانه‌ی ورود به عالم بزخ است»، بیام کدام آیه را ترسیم کرده‌ایم؟

- (١) ﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يُرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يُرَهُ﴾
 (٢) ﴿الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَبِيعَتِينَ يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾
 (٣) ﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي صَدَقَنَا وَعْدَهُ وَأَوْزَانَ الْأَرْضَ نَتَبَوَّءُ مِنَ الْجَنَّةَ حَيْثُ نَشاءُ فَيَعْمَلُ أَجْرُ الْعَامِلِينَ﴾
 (٤) ﴿وَسَيِّقَ الَّذِينَ آتَوْهُمُ الْحُجَّةَ زُمْرًا حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهُمْ وَفَتَحَتْ أَبْوَابُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَرْنَتِهَا سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طَبِيمٌ﴾

۴۰۷- از دقت در آیه‌ی شریفه‌ی: ﴿يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ مفهوم می‌گردد که ..... است و از کلمه‌ی «توفی» به .....
(زبان ۹۱) پی‌می‌بریم.

- (۱) ورود به بهشت بزرخی برای پاکان، نتیجه‌ی اعمال نیک مستمر دنیابی آنان - قطع ارتباط کلی روح با دنیا
  - (۲) مژده‌ی فرشتگان به متین، ورود به بهشت رستاخیزی به استفاده‌ی جاویدان از آن نعمتها - قطع ارتباط کلی روح با دنیا
  - (۳) ورود به بهشت بزرخی برای پاکان، نتیجه‌ی اعمال نیک مستمر دنیابی آنان - ادامه‌ی فعالیت آگاهانه‌ی روح
  - (۴) مژده‌ی فرشتگان به متین، ورود به بهشت رستاخیزی به استفاده‌ی جاویدان از آن نعمتها - ادامه‌ی فعالیت آگاهانه‌ی روح

۴۰۸- با توجه به آیه شریفه‌ی ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ أَدْخِلُوا إِلَى فَرَعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾ عذاب الهی که قبل از قیامت آل فرعون را در بر گرفته چگونه توصیف شده است؟

- (١) ﴿فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ﴾
(٢) ﴿النَّارُ يُعَرِّضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَ عَشِيًّا﴾
(٣) ﴿فَأُولَئِكَ مَا وَلَهُمْ جَهَنَّمُ وَ سَاءُتْ مَصِيرًا﴾
(٤) ﴿وَ مِنْ وَزَائِهِمْ يَرْجُحُ إِلَيْهِ، يَوْمَ يُعَيَّنُونَ﴾

(۱) بین عالم بزخ و عالم دنیا، مشاهیت زمانی، حاکم است.

- ۳) آن چه در عالم بزرخ و رستاخیز به فعلیت می‌رسد، حکایت‌گر علل عرضی است.

۴) ظرفیت‌های عالم دنیا و عالم بزرخ، ظرفیت‌های طولی است.

۴۱۰- «مشابهت و تفاوت دنیا و بزخ» (به ترتیب)، از دقت در کدام آیات، مفهوم می‌گردد؟
۴) عالم بزخ، عالم برطرف شدن پرده‌ها و ادامه‌ی فعالیت اگاهانه‌ی روح است.

- (١) ﴿الّذِي يُرْعَضُ عَلَيْهَا عُدُواً وَعَشِيَّاً﴾ - ﴿يُنَبَّأُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدِمَ وَآخِرٌ﴾

(٢) ﴿الّذِي يُرْعَضُ عَلَيْهَا عُدُواً وَعَشِيَّاً﴾ - ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتَ قَالَ رَبُّ ارْجِعُوكُمْ﴾

(٣) ﴿أَنَا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنُكَتِبُ مَا قَدِمُوا وَآثَارَهُمْ﴾ - ﴿يُنَبَّأُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدِمَ وَآخِرٌ﴾

(٤) ﴿أَنَا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنُكَتِبُ مَا قَدِمُوا وَآثَارَهُمْ﴾ - ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتَ قَالَ رَبُّ ارْجِعُوكُمْ﴾

۴۱۱- پیام آیه‌ی شریفه‌ی: «إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ... فَأَولَئِكَ مَأْوَاهُمُ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا» و آیه‌ی شریفه‌ی: «أَدْخُلُوا آلَ فَرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ» آیه‌ی شریفه‌ی «الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ... سَلامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ» بهترین کدام است؟

(۱) دوزخ بزرخی - دوزخ موعود - بهشت بزرخی
 (۲) دوزخ بزرخی - دوزخ موعود - بهشت بزرخی
 (۳) دوزخ بزرخی - دوزخ بزرخی - بهشت بزرخی

۴۱۲- آیه‌ی شریفه‌ی «يَبْنَتُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخْرَ» ناظر بر کدام عالم است و آثار «ما تأخر» به چه معناست؟

(۱) بزرخ - با این‌که فرد از دنیا رفت، پرونده‌ی عملش همچنان گشوده است.
 (۲) قیامت - با این‌که فرد از دنیا رفت، پرونده‌ی عملش همچنان گشوده است.
 (۳) بزرخ - این اعمال و آثار دنیایی آن، پیش از مرگ در پرونده‌ی اعمال فرد ثبت شده است.
 (۴) قیامت - این اعمال و آثار دنیایی آن، پیش از مرگ در پرونده‌ی اعمال فرد ثبت شده است.

۴۱۳- آیه‌ی شریفه‌ی «يَبْنَتُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخْرَ» مربوط به کدام عالم و در برگزینندۀ کدام مفهوم است؟

(۱) بزرخ - باخبر شدن از تقدیم و تأخیر اعمال
 (۲) قیامت - ارتباط بین عالم بزرخ و دنیا
 (۳) بزرخ - ارتباط بین عالم بزرخ و دنیا

۴۱۴- از آیه‌ی شریفه‌ی «يَبْنَتُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخْرَ» موضوع ..... مفهوم می‌گردد و مبنی عالم ..... است.

- (۱) برخی از اعمال، آثار و نتایج آن‌ها محدود به دوران عمر انسان می‌باشد، همه‌ی اعمال ماتقدم و ماتأخر ثبت می‌شود - بزرخ
 (۲) برخی از اعمال، آثار و نتایج آن‌ها محدود به دوران عمر انسان می‌باشد، همه‌ی اعمال ماتقدم و ماتأخر ثبت می‌شود - قیامت
 (۳) برخی از اعمال هستند که آثارشان حتی بعد از مرگ از بین نمی‌رود، علاوه بر آثار ماتقدم دارای آثار ماتأخر هستند - بزرخ
 (۴) برخی از اعمال هستند که آثارشان حتی بعد از مرگ از بین نمی‌رود، علاوه بر آثار ماتقدم دارای آثار ماتأخر هستند - قیامت

۴۱۵- ظرف تحقیق کدام مورد، عالم رستاخیز است؟

- (۱) «إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ... فَأَولَئِكَ مَأْوَاهُمُ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا» (۲) «يَبْنَأُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخْرَ» (۳) «الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ... سَلامٌ عَلَيْكُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ» (۴) «أَنَا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ»

بخش سوم

۴۱۶- کاربرد «توفی» در قرآن، که به معنای ..... است، حاکی از وجود یک هویت ..... می‌باشد.

- (۱) دریافت تمام و کمال - غیرقابل تغییر مصون از هر نوع تحول
 (۲) موت و مرگ - غیرقابل تغییر مصون از هر نوع تحول
 (۳) دریافت تمام و کمال - ثابت خالی از استهلاک و تجزیه‌نایابی
 (۴) موت و مرگ - ثابت خالی از استهلاک و تجزیه‌نایابی

۴۱۷- کدام مطلب در مورد عالم بزرخ صادق نیست؟

- (۱) روح و جسم انسان‌ها توسط ملائکه‌ی کوکاست دریافت می‌شود.
 (۲) مرحله‌ی اول پاداش و جزای مؤمنان و کافران در عالم بزرخ آغاز می‌شود.
 (۳) ارتباط عالم بزرخ با دنیا، پس از مرگ نیز همچنان برقرار است.

۴۱۸- در توضیح عالم بزرخ کدام مطلب نادرست است؟

- (۱) حقیقت انسان همان روح و نفس او است.
 (۲) توفی به معنای دریافت تمام و کمال حقیقت انسان است.
 (۳) اولین مرحله‌ی پاداش و جزا از عالم بزرخ شروع می‌شود.

۴۱۹- سخن پیامبر گرامی اسلام (ص) که فرمودند: «قسم به کسی که جانم در دست اوست. ایشان به این کلام از شما شنوازند، و فقط بر پاسخ دادن توانا نیستند»، خطاب به ..... در جنگ ..... و بیانگر ..... است.

- (۱) منافقان و کفار کشته شده - بدر - ممات بزرخی
 (۲) منافقان و کفار کشته شده - خندق - حیات بزرخی
 (۳) بزرگان لشکر کفار کشته شده - بدر - حیات بزرخی

۴۲۰- ارتباط عالم بزرخ با دنیا را آثار ..... اعمال انسان‌ها اثبات می‌کند و تأثیر مقدار فضیلیت‌های بزرخیان ..... دیدارشان با خانواده‌ی خویش، رقم می‌زند و استمرار بخش ارتباط انسان با دنیا، آثار ..... رفتارهای اوست.

- (۱) ماتقدم - کیفیت - ماتقدم
 (۲) ماتاخر - کمیت - ماتاخر
 (۳) ماتقدم - کمیت - ماتاخر

با توجه به ایستگاه بالا، آیه‌ی مذکور بیانگر ادامه‌ی فعالیت آگاهانه‌ی روح می‌باشد. همچنین در عالم بزرخ، انسان به دلیل وجود آثار متأخر، از آثار اعمال خود فارغ و آسوده نمی‌شود.

۳۹۷ با توجه به نکته‌ی (۲) ایستگاه، عبارت «علی اعمل صالحًا...» بیانگر این مفهوم است.

۳۹۸ با توجه به نکته‌ی (۱) ایستگاه، از آثار ادامه‌ی روح نه تنها ادامه می‌باید بلکه حیطه‌ی آگاهی او افزایش نیز می‌باید.

۳۹۹ اولین مرحله‌ی پاداش و جزا از عالم بزرخ شروع می‌شود و بخشی از پاداش و جرایی مردم در این عالم داده می‌شود.

۴۰۰ رد گرینه‌ی (۱) عالم بزرخ دارای ویژگی‌های متفاوت و فراتری از دنیا می‌باشد.

رد گرینه‌ی (۲) بعد از مرگ حیطه درک و آگاهی انسان افزایش می‌باید.

رد گرینه‌ی (۳) در عالم بزرخ فقط فعالیت آگاهانه روح ادامه می‌باید.

۴۰۱ قسمت اول این گزینه درست می‌باشد اما جمله‌ی «بساط تکلیف باز است» غلط است زیرا باز بودن بساط تکلیف به معنی باز بودن برondنه اعمال است، در حالی‌که پرونده‌ی اعمال در آخرت بسته است و آماده برای رسیدگی به اعمال می‌باشد.

۴۰۲ بساط تکلیف (پرونده اعمال) در عالم بزرخ باز است.

۴۰۳ مطابق ایستگاه، از آن خروج می‌باشد.

۴۰۴ با توجه به متن درس، فرشتگان حقیقت وجود انسان را که همان روح (نه روح و جسم) است، توفی می‌کنند.

۴۰۵

۱ عبارات «فِيمْ كَنْتُمْ» و «الَّمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً» در ادامه‌ی آیه‌ی «إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمٌ أَنفُسِهِمْ...» سخن فرشتگان مأمور به توفی به «ظالمان به خود» در جهنم بزرخی است.

۲ عبارت «كَتَا مُسْتَعْضِفِينَ فِي الْأَرْضِ» سخن «ظالمان به خود» به فرشتگان مأمور به توفی در جهنم بزرخی است.

۳ عبارت قرآنی «اَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كَنْتُمْ تَعْمَلُونَ» سخن فرشتگان مأمور به توفی به پاکان است که کاربرد فعل ماضی استمراری «كَنْتُمْ تَعْمَلُونَ» نشانگر اعمال مستمر پاکان در عالم دنیا می‌باشد.

با توجه به ایستگاه بالا، فرشتگان در عالم بزرخ به ظالمان به خود می‌گویند: «الَّمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتَهَاجِرُوا فِيهَا...»

۴۰۶ به پاسخ سؤال قبل مراجعه کنید.

۴۰۷ آیه‌ی مذکور در صورت سؤال در ادامه‌ی عبارت قرآنی «الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَبِيبُّنَ» می‌باشد و بیانگر آن است که ورود طبیبن (پاکان) به بهشت بزرخی نتیجه‌ی انجام اعمال نیک مستمر (بما کنتم تعاملون) می‌باشد. همچنین با تحقق توفی گرچه بدن حیات خود را از دست می‌دهد اما روح همچنان به فعالیت آگاهانه‌ی خویش ادامه می‌دهد.

۴۰۸ با توجه به ایستگاه، این گزینه آمده است.

۴۰۹ به پاسخ سؤال ۴۰۵ مراجعه کنید.

۲ **۳۸۸** محدودیت عمر انسان در پاسخگویی به نیازها سبب می‌شود به دلیل حکمت خداوند با موقع معاد به نیازها پاسخ داده شود. در واقع نمی‌شود که خداوند عشق به خودش را در وجود کسی قرار دهد و سپس او را از هستی بیندازد. همچنین محدودیت عمر انسان در دریافت پاداش کارهای نیک سبب می‌شود به دلیل عدل خداوند با موقع معاد هر کس پاداش کارهای نیکش را دریافت کند. این امور بیانگر ضرورت معاد بر اساس حکمت و عدل الهی است.

۱ **۳۸۹** عبارت مطرح شده، مبین کمال طلبی انسان است که حکمت خداوند اقتضا می‌کند برای پاسخ به این نیاز معاد در کار باشد یعنی ضرورت معاد بر اساس حکمت الهی را اثبات می‌کند که آیه‌ی «ما خلقنا السماوات و الأرض و ما بينهما الآ بالحق» به دلیل بیان هدفمندی خلقت، بیانگر این موضوع است.

۴ **۳۹۰** حدیث مطرح شده، بیانگر ضرورت معاد بر اساس عدل الهی است که از دقت در آیه‌ی «أَنْ جَعَلَ الدِّينَ إِعْنَوْا...» نیز مفهوم می‌گردد.

۲ **۳۹۱** در آیه‌ی مطرح شده عبارت «وَ مِنْ أَصْدَقْ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا» راستگویی خداوند را بیان می‌کند که این خود تأکیدی است بر خبر وقوع قیامت که از جانب او بیان شده است. همچنین عدم امکان مجازات ظالمان بیانگر ضرورت معاد بر اساس عدل الهی است؛ چون عدم مجازات آن‌ها با عدل خداوند سازگار نیست.

۳ **۳۹۲** مطابق ایستگاه، عبارت «انشأها أَوْلَ مَرَّةً» بیانگر آفرینش نخستین انسان است و از کلمات «رياح» و «ميّت» نيز نظام مرگ و زندگی در طبیعت مفهوم می‌گردد. این‌ها مبین امکان معاد جسمانی هستند.

۲ **۳۹۳** مطابق ایستگاه، عبارت «بلي قادرین على أن نسوئي بنائه» که در ادامه‌ی عبارت «أَيُحِسِّبُ الْإِنْسَانُ اللَّنَّ نَجْمَعُ عَظَمَهُ» می‌آید بیانگر قدرت نامحدود الهی و عبارت «وَ ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَ نَسِيَ خَلْقَهُ» بیانگر آفرینش نخستین انسان می‌باشد.

۴ **۳۹۴** مطابق متن درس آنان که فکر می‌کنند حقیقت انسان همین بعد جسمانی است (نك بعدی بودن انسان) و در امکان معاد در تردید هستند، قرآن کریم از دو وجهت به این تردید پاسخ می‌دهد: ۱- دریافت تمام و کمال روح انسان توسط فرشتگان پس از مرگ ۲- امکان آفرینش مجدد جسم برای پیوستن به روح در آخرت.

..... درس هفتم: منزلگاه بعد .....

۴ **۳۹۵** قرآن کریم در آیات ۹۹ و ۱۰۰ سوره‌ی مؤمنون می‌فرماید: «قال رب ارجعون لعّى اعمل صالحًا فيما تركت كلًا إنها كلمة هو قاتلها و من ورائهم بربخ إلى يوم يبعثون»، می‌گوید: پروردگار! مرا [به دنیا] بازگردانید، باشد که عمل صالح انجام دهم، آن‌جهه را در گذشته ترک کرده‌ام، هرگز! این سخنی است که او می‌گوید و پشت سر شان بربخ است تا روزی که برانگیخته شوند.»

۲ **۳۹۶** **۱** آیه‌ی شریفه‌ی «هَتِي إِذَا جَاءَهُمْ الْمَوْتُ...» بیانگر ادامه‌ی فعالیت آگاهانه‌ی روح و افزایش حیطه‌ی آگاهی انسان می‌باشد.

۲ عبارت «رَبَ ارجعون لعّى اعمل صالحًا فيما تركت» بیانگر آگاهی انسان بر کاستی اعمالش می‌باشد.

۳ به دلیل افزایش حیطه‌ی آگاهی انسان، این آیه بیانگر تفاوت دنیا و بربخ نیز می‌باشد.

۲۰ ارتباط عالم بربزخ با دنیا توسط آثار **متأخر** همچنان برقرار می‌ماند بدین معنا که پرونده‌ی اعمال انسان‌ها با مرگ بسته نمی‌شود و پیوسته بر آن افزوده می‌گردد. امام کاظم (ع) در پاسخ به سوال «آیا مؤمن به دیدار خانواده خویش می‌اید؟ قدر؟» فرمودند: «آری. بر حسب **مقدار فضیلت‌ها**. برخی از آنان هر روز و برخی هر دو روز و برخی هر سه روز و کمترین آنان هر جمعه.» که بیانگر **کمیت** دیدار می‌باشد.

۲۱ به پاسخ سؤال قبل مراجعه کنید.

۲۲ رسول خدا (ص) فرمود: «هر کس سنت و روش نیکی را در جامعه جاری سازد، تا وقتی که در دنیا مردمی به آن سنت عمل می‌کنند، **ثواب آن اعمال را به حساب این شخص هم می‌گذارند** بدون این که از اجر انجام‌دهنده آن کم کنند.»

۲۳ حدیث شریف رسول خدا (ص) مربوط به آثار متأخر اعمال می‌باشد که این مفهوم از عبارت «**نکتب ما قَمْوَا وَ آثارُهُمْ**» برداشت می‌شود. ۲۴ با توجه به متن درس، این حدیث بیانگر آثار متأخر اعمال است که در آیه‌ی «**يَنِّيَ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِنْ بِمَا قَدَّمَ وَ أَخْرَى**» در آن روز (قیامت) به انسان خبر داده می‌شود به آنچه پیش فرستاده و آنچه پس فرستاده است «به آن اشاره شده است.

۲۵ حدیث مذکور بیانگر آثار متأخر اعمال است، که بعد از مرگ مؤمن از اعمالش بهره می‌برد که این مفهوم، پیام آیه‌ی «**نکتب ما قَدَّمَا وَ آثارُهُمْ**» می‌باشد.

۲۶ مطابق متن درس، **بخشی** از پاداش و جزای مردم در عالم بربزخ داده می‌شود.

۲۷ عبارت «**فَاوْلَكِ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمْ**» در ادامه‌ی «آن‌الذین توفّاهم الملائكة...» بیانگر عذاب ظالمان به خود در جهنم بربزخ است.

۲۸ ۱ به پاسخ سؤال ۴۰۲ مراجعه کنید. همچنین با توجه به نکته‌ی طلایی شماره‌ی (۴) آیه‌ی مذکور ناظر بر عالم **برزخ** است.

۲۹ ۱ به پاسخ سؤال ۴۱۴ مراجعه کنید.

۳۰ ۱ مطابق ایستگاه ۲۰، عبارت «**غَدْوًا وَ عَشِيًّا**» بیانگر عالم **برزخ** و عبارت «**اَشَدُ العَذَابِ**» بیانگر **قیامت** است.

۳۱ ۳ مقصود از کلمه‌ی «**يَوْمَئِنْ**» در عبارت اول، **قیامت** است و عبارت دوم، سخن فرشتگان به پاکان در **برزخ** می‌باشد.

۳۲ ۴ از دقت در آیه‌ی «الذین توفّاهم الملائكة طیبین یقولون سلام علیکم...» مفهوم می‌گردد که خطاب آیه به **پاکان** است و ظرف تحقق آن عالم **برزخ** می‌باشد.

۳۳ ۴ به پاسخ سؤالات ۳۹۶ و ۴۰۲ مراجعه کنید.

۳۴ ۱ کلیدواژه‌ی «**سوء العذاب**» مربوط به عالم **برزخ** است. همچنین ارتباط عالم بربزخ با دنیا، پس از مرگ نیز همچنان برقرار است، بدین معنا که پرونده‌ی اعمال انسان‌ها با مرگ بسته نمی‌شود و پیوسته بر آن افزوده می‌گردد.

۳۵ ۱ فرشتگان فقط روح را توفّی می‌کنند و نه روح و جسم را. از دقت در این سخن پیامبر اکرم (ص) که می‌فرماید: «**قَسْمٌ بِهِ كَسْيٌ كَهْ جَانِمْ دَرْ دَسْتَ اُوسْتَ**، ایشان (بزرگان لشکر کفار کشته شده) به این کلام از شما شناورترند، فقط بر پاسخ دادن توانا نیستند» استنباط می‌گردد که عالم بربزخ، دوره‌ی **هوشیاری برای همه** است.

۳۶ حدیث دیگر مطرح شده، از امام صادق (ع) نقل گردیده است.

۲۸ برای پاسخ به این سؤال باید عبارات ابتدای آیه را حفظ بود که می‌فرماید: «**الَّذِي عَرَضُونَ عَلَيْهَا غَدْوًا وَ عَشِيًّا**» و یوم تقویت الساعه...» مطابق این آیه قبل از قیامت و در بربزخ هر بامداد و شامگاه آتش بر آل فرعون شعله می‌کشد و با برپایی قیامت آن‌ها در شدیدترین عذاب وارد می‌کنند.

۲۹ ۱

۱ عبارت «**غَدْوًا وَ عَشِيًّا**» که حاکی از عذاب دوزخیان در هر صبح و شب است، بیانگر مشابهت دنیا و بربزخ از نظر زمانی (صبح و شب) است.

۲ عبارت قرآنی «**سَوءُ العَذَابِ**» مربوط به عذاب بربزخ آل فرعون و عبارت «**اَشَدُ العَذَابِ**» مربوط به عذاب اخروی آنهاست.

۱
۲
۳

مطابق نکته‌ی (۱) ایستگاه بالا، بین عالم بربزخ و دنیا **مشابهت زمانی** حاکم است.

۳۰ عبارت مطرح شده در گزینه‌ی (۴)، جمله‌ی غلط نیست اما از این آیه برداشت نمی‌شود، بلکه پیام سایر آیات در این درس می‌باشد.

۳۱ ۲ با توجه به ایستگاه‌های ۲۰ و ۱۸ عبارت «**غَدْوًا وَ عَشِيًّا**» و «**حَتَّى اذا جاء احدهم الموت....**» به ترتیب بیانگر مشابهت و تفاوت دنیا و بربزخ است.

۳۲ ۱ عبارات «ساعت مصیراً»، «اَشَدُ العَذَابِ» و «اَدْخُلُوا جَنَّةَ بَمَا كَنْتُمْ تَعْمَلُونَ» به ترتیب بیانگر دوزخ **برزخ**، دوزخ **موعود** و بهشت **برزخ** است.

۳۳ ۲ قرآن کریم در آیه‌ی ۱۳ سوره‌ی قیامت می‌فرماید: «در آن روز [قیامت] انسان به آن چه پیش [از مرگ] فرستاد و آن چه پس [از مرگ] فرستاده، آگاه می‌گردد.» این آیه بیانگر آگاهی انسان از اعمال ماتقدم و ماتأخر در **قیامت** است. به آثار برخی اعمال که پس از مرگ انسان برجا می‌ماند، آثار ماتأخر می‌گویند.

۳۴ ۲ بر اساس ترجمه‌ی آیه: «در آن روز (قیامت) به انسان خبر داده می‌شود به آنچه پیش فرستاده و آنچه پس فرستاده است» مربوط به عالم **قیامت** می‌باشد که انسان در آن از اعمال ماتقدم و ماتأخر آگاهی می‌یابد. اعمال ماتاخر، آثار اعمال پس از مرگ انسان بوده و مربوط به زمان بربزخ می‌باشد و از این جهت بیانگر **ارتباط بین دنیا و دوزخ** است.

۳۵ ۴ به اعمال و آثاری که پیش از مرگ در بروندۀ اعمال فرد ثبت شده است، «**مَاتَقْدِمْ**» می‌گویند و برخی از آثار بعد از حیات انسان هم باقی می‌ماند. آثاری را که بعد از مرگ از اعمال انسان برجا می‌ماند، «**مَاتَخِرْ**» می‌نامند. کلیدواژه‌ی «**يَنِّيَ**» بیانگر آگاهی انسان است که در عالم **قیامت** تحقیق می‌یابد.

۳۶ ۲ به قسمت دوم پاسخ سؤال قبل مراجعه کنید.

۳۷ ۳ توفّی به معنای **دِرِيَافَتْ تمام و كمال روح** می‌باشد. همچنین در درس (۴) سال دوم ذکر شد که بعد روحانی **صُونَ از اسْتَهْلَكَ و تَجْزِيه** است اما تغییر می‌پذیرد.

۳۸ ۱ عدم تغییر آن؛ چرا که روح می‌تواند با کسب فضایل و رذایل دچار تغییر شود.

۳۹ ۱ فرشتگان فقط روح را توفّی می‌کنند، نه **روح و جسم**. در عالم بربزخ فعالیت‌های حیاتی بدن (جسم) متوقف می‌شود و **فقط روح** به فعالیت آگاهانه خویش ادامه می‌دهد.

۴۰ ۳ در جنگ **بدر**، وقتی **بِرْزَگَان لشکر کفار** کشته شدند و سپاه اسلام پیروز شد، رسول خدا (ص) آن کشتگان را ندا داد و حدیث مذکور در صورت سؤال را فرمودند که این موضوع بیانگر وجود **حيات بربزخ** پس از مرگ است.